

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ МІСЬКОЮ ОСВІТНЬОЮ СИСТЕМОЮ

Стаття присвячена проблемі інформаційного забезпечення адаптивного управління міською освітньою системою.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, адаптивне управління, міська освітня система.

The article is dedicated to the informational provision of the municipal educational system adaptive management.

Key words: an informational provision, the adaptive management, a municipal educational system.

Статья посвящена проблеме информационного обеспечения адаптивного управления городской образовательной системой.

Ключевые слова: информационное обеспечение, адаптивное управление, городская образовательная система.

Україна визначила нову стратегію реформування освіти, реалізація якої неможлива без удосконалення системи управління освітою на різних управлінських рівнях та організації науково-аналітичного супроводу всіх управлінських рішень. Однією з умов існування ефективної системи управління освітою є наявність відповідного інформаційного забезпечення.

Проблемам інформаційного забезпечення управління освітою на різних рівнях управління освітньої системи присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених. Результати аналізу робіт науковців показали, що більшість з них вважають однією з умов ефективного управління саме якісне інформаційне забезпечення (В.Афанасьєв, Ю.Конаржевський, В.Маслов, В.Пікельна). Проблеми інформації як ключового елемента управління освітою по всій вертикалі досліджувались у працях М.Захарова, А.Орлова, М.Портнова, М.Черпинського та

інших вчених. Питанням інформаційного забезпечення саме адаптивного управління на рівні регіону присвячені роботи Г.В.Єльнікової та В.Ф.Петрова.

У процесі роботи по реалізації інноваційного управлінського проекту „Освітній моніторинг як механізм адаптивного управління середньою освітою в м. Запоріжжі” перед нами постала проблема створення системи інформаційного забезпечення управління загальною середньою освітою міста, яка б сприяла налагодженню дієвої взаємодії керуючої та керованої підсистем на всіх управлінських рівнях на основі узгодження стратегії розвитку, враховувала конкретні педагогічні ситуації для досягнення спільної мети шляхом процесів самоорганізації та поточного зворотного зв'язку. Виникли питання: яким повинно бути інформаційне забезпечення при адаптивному управлінні освітньою системою в місті та як воно може забезпечити підвищення ефективності управління?

Перехід на адаптивну систему управління освітою потребував удосконалення системи інформаційного забезпечення, а саме: перегляду підходів до різних видів інформаційної діяльності, висунення нових вимог до управлінської інформації. Це, в свою чергу, має призвести до удосконалення всього механізму управління освітніми процесами.

Під інформаційною діяльністю ми розуміємо сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб управлінців. В Законі України „Про інформацію” визначені основні види інформаційної діяльності: одержання, використання, поширення та зберігання. На нашу думку, на ефективність перелічених вище видів діяльності значно впливає підготовчий процес, який полягає у формуванні інформаційних запитів. Тому надалі, порівнюючи інформаційне забезпечення традиційного та адаптивного управління освітою на рівні міста, ми зупинимось саме на таких процесах: формування запитів на інформацію; одержання інформації; використання (обробка) інформації; поширення інформації; збереження інформації.

Дамо характеристику кожному з них на прикладі діяльності освітнього закладу та управління освітою.

Процес формування запитів розпочинається тоді, коли виникає потреба в інформації. При традиційних підходах до управління освітою потреба в інформації виникає за таких обставин: при вивченні освітньої системи або окремих її підсистем з метою формування цілісної картини її стану на даному етапі; при необхідності звітуватися про діяльність окремих ланок чи підсистем освітньої системи, про результати діяльності всієї системи з окремих питань в межах визначених повноважень; при визначенні стратегії відповідності досягнутих результатів заздалегідь визначеній меті; при формуванні мети та стратегії розвитку системи; при виявленні кризових або конфліктних ситуацій в межах міської освітньої системи, розв'язання яких неможливе без додаткової інформації; під час співпраці з іншими установами, підприємствами та організаціями, які функціонують в місті. При здійсненні переходу до системи адаптивного управління, крім перелічених вище обставин, виникає потреба в інформації про зміни освітнього середовища, про причини, які призвели до цих змін та можливі позитивні або негативні наслідки, що можуть впливати на стан і розвиток міської системи освіти. При цьому до інформації висуваються певні вимоги, які слід враховувати вже на даному етапі. Інформація, яку ми хочемо отримати, має бути ціннісною, достовірною, об'єктивною, надійною, достатньою, оперативною та своєчасною, стислою, зручною для опрацювання, відкритою. Цінність інформації визначається за двома факторами: цінністю самого управлінського рішення, для прийняття якого використовується дана інформація, та мірою впливу інформації на рішення, яке приймається. Об'єктивність характеризується якістю відображення процесів що вивчаються, їх кількісних і якісних характеристик. Надійність визначається її об'єктивністю та достовірністю, у протилежному випадку інформація стає дезінформацією. Потрібно дотримуватись співвідношення об'єму і кількості інформації, необхідної для прийняття рішення, оскільки брак інформації веде до суб'єктивного характеру прийнятих рішень, ускладнює її обробку, створює напруженість і перевантаженість в роботі. Оперативність та своєчасність інформації забезпечує високу швидкість інформаційних потоків. Стислість робить інформацію такою,

що легко усвідомлюється. Зручність надання інформації необхідна для обробки наступного прийняття рішення. Відкритість для різних кіл користувачів дозволяє застосовувати її, як управлінцям, так і громадськості.

Дотримання цих вимог до інформації надає можливість гнучко реагувати на власні та зовнішні зміни, попереджувати появу конфліктних та кризових ситуацій, сприяє кращому пристосуванню до умов постійно змінюваного зовнішнього середовища, більш широкій відкритості освітньої системи міста.

Процеси одержання та поширення інформації мають схожі особливості. Вони обидва пов'язані з рухом інформаційних потоків у процесі передачі інформації від джерела до одержувача. Спрямування цього потоку задається, як правило, адресами джерела одержувача інформації. Інформаційні потоки будемо вважати висхідними, якщо вони йдуть від керованої до керуючої підсистеми. У низхідних потоках інформація рухається навпаки: від керуючої до керованої підсистеми. При традиційних підходах до управління освітою спостерігається різниця в об'ємах інформаційного потоку. Велика кількість інформації йде висхідним шляхом та лише частина її повертається вниз в узагальненому вигляді. Причинами цього є те, що більшість інформації має статистичний характер, вона узагальнюється і передається по вертикалі. Як відомо, чим більше управлінських рівнів проходить інформація, тим тривалішим буде процес отримання зворотної інформації. Внаслідок цього, отримана інформація втрачає свою актуальність, достовірність й цінність на даному етапі розвитку освітньої системи. Існує міжвідомча неузгодженість між різними установами та відділом управління освіти, в які подається інформація. Внаслідок цього майже однакова інформація надається в різні інстанції, що значно збільшує її об'єм. При адаптивному підході до управління освітня система міста стає більш відкритою, налагоджуються зв'язки як по вертикалі, так і по горизонталі. Більш міцними та щільними стають зв'язки із зовнішнім середовищем. Це забезпечує:

- підвищення якості зворотної інформації та своєчасність прояву рефлексивних процесів;

- кращу обізнаність освітніх установ про стан внутрішнього та зовнішнього середовища;
- створення сприятливих умов для поєднання управління та самоуправління у керованих об'єктах.

Розглядаючи процес обробки інформації, зазначимо, що наявність великого об'єму та великої кількості статистичної інформації, як правило, узагальнюється протягом тривалого часу. В останні роки, з впровадженням у процес управління сучасних інформаційно-комунікативних технологій процес обробки інформації спрощується, але при командно-адміністративному управлінні це значно не впливає на якість результуючих аналітичних матеріалів. При адаптивному ж управлінні саме процес обробки інформації набуває особливого значення. Інформацію потрібно вже не тільки швидко систематизувати та узагальнювати, а й робити якісний аналіз отриманих результатів. Для якісного аналізу перед його початком необхідно ще раз усвідомити особливості даної інформації (її властивості, призначення, характер, зміст тощо). Незважаючи на те, що рівень обробки інформації може бути різним, найбільш кваліфікованим, на нашу думку, буде аналіз конкретної ситуації чи проблеми що призводить до інтегративних результатів. Під час аналізу інформаційних матеріалів динаміка пізнання конкретних педагогічних явищ буде характеризуватися переходом від зовнішніх уявлень про ці явища до розпізнання їх внутрішньої суті. Останнім є процес збереження інформації. Збереження інформації, на наш погляд, доцільно здійснювати, як в електронному, так і в друкованому вигляді у відповідності до чинного законодавства. Необхідно дотримуватись термінів збереження інформації та нормативних умов щодо її архівації. Удосконалення в такий спосіб процесів інформаційної діяльності дозволило нам створити в місті відповідний інформаційний простір, завдяки якому спостерігається підвищення ефективності адаптивного управління загальною середньою освітою в місті. Так, працюючи над науково-методичною темою „Рациональне поєднання інформаційної та експертно-прогностичної діяльності в усіх ланках управління організацією профільного навчання”, в 2004-2005 н. р. нами розв'язувалось завдання визначення якості

базової освіти та забезпечення до профільної підготовки в освітніх закладах міста Запоріжжя. Для реалізації цього завдання на підготовчому етапі було чітко визначено, яку саме інформацію ми отримаємо (її призначення та характер, орієнтовний об'єм, форму подання, терміни та інше). На початку навчального року було проаналізовано мережу освітніх закладів міста та складено графік експертизи якості базової освіти, який відображено в плані роботи управління освіти та науки міста. В рамках експертизи було вивчено умови забезпечення до профільної підготовки учнів, проведено контрольні зрізи. З метою вивчення готовності учнів до навчання в профільних класах та їх свідомого самовизначення було проведено анкетування 1953 дев'ятикласників. Проведено анкетування 257 вчителів старших класів та адміністрації шкіл, метою якого було визначення ступінь готовності педагогів до реалізації профільного навчання. Також здійснено аналіз стану методичної роботи на рівні навчальних закладів та районних відділів освіти. Отримана інформація була узагальнена по кожному закладу, кожному району міста за допомогою відповідних комп'ютерних програм обробки результатів. Це дало можливість оперативно отримати узагальнені результати та своєчасно надати їх керованим об'єктам. Отримана в короткі терміни зворотна інформація сприяла появі відповідних рефлексивних процесів на різних управлінських рівнях, дозволила своєчасно скоригувати освітній процес та спланувати подальшу діяльність і загальноосвітнього навчального закладу, і районного відділу освіти. Узагальнені результати по місту показали стан базової освіти, рівень готовності міської освітньої системи до впровадження профільного навчання. Були виявлені резерви міської освітньої системи. Це дозволило спланувати та здійснити диференційований методичний супровід освітнього процесу на різних рівнях, отримати інформацію про перспективний досвід з питань забезпечення якісної базової освіти та до профільної підготовки, реалізації профільного навчання в освітніх закладах міста Запоріжжя. Таким чином, саме створення відповідного інформаційного простору сприяло підвищенню ефективності управління загальною середньою освітою в місті Запоріжжі на адаптивних засадах.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті. //Освіта України № 33 від 23 квітня 2002р. – С.4-6.
2. Законодавство України про інформацію: ЗБ. Законів. –К.: Парламентське вид-во, 2003. – 228 с. – (Б-ка офіційних видань).
3. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: Монографія. – К.:ДАККО, 1999. – 303 с.
4. Кукин В.И. Информатика: организация и управление. –М.: Экономика, 1991. – 176 с.
5. Петров В.Ф. Информатизація освіти: стан, проблеми, перспективи //Зб. наук. праць. Педагогічні науки. Випуск 25. – Херсон: Айлант, 2001. – С. 176-183.
6. Система інформації та комп'ютерні технології в управлінні школою. Посібник для слухачів факультету післядипломної освіти та керівників шкіл. В.І.Маслов, О.Т.Шпак, В.П.Драгун. Київ, 1996.– 79 с.